

A MINÓSÍTÉS MEGSZÚNT
a 2003. évi III. tv. 12. § (8)
bekezdésére figyelemmel.

Tárgy: Nagy Imre és sorstár-
sai temetésének biz-
tosításáról

Sillert

*h. Kóvári L., Rómer Et.,
h. Révfi*

J E L E N T É S

*10. máj. 1989. ked. este
Rómer Et.
Stósz Et.
Gy. f. Et.
St. f. Et.
10. máj. 1989. sz. ö. sz. gy.
10. máj. 1989.*

*De kapják meg
az anyagot!*

*elutasítottam, Hrusovskij...
folytatás...
Göcsényi...*

A politikai, társadalmi reformfolyamatra építő, a társadalmi kibontakozást elősegítő közmegegyezés érdekében a Történelmi Igazságtétel Bizottságával (TIB) és a hozzá tartozókkal történt megegyezése alapján 1989. június 16-án került sor Nagy Imre és sorstársai temetésére.

A végtisztesség megadásának előkészítése során mindvégig kettősség volt tapasztalható.

A családtagok, hozzátartozók, valamint a TIB a kegyeleti jellegre, a gyászra helyezte a hangsúlyt. Ennek megfelelően eredeti elképzeléseik szerint a gyászszertartásra az új köztemetőben került volna sor, szűk körben, az érdeklődők létszámának korlátozásával. Azzal is tisztában voltak, hogy az eseményen mindenképpen felmerül a politikai attitűd, ezért a létszámkorlátozásról viszonylag rövid időn belül lemondtak, de ragaszkodtak a kegyeleti jelleg megőrzéséhez.

Velük szemben a független szervezetek, mozgalmak - elsősorban az SZDSZ és a FIDESZ - vezető képviselői a kezdetektől hangsúlyozták, hogy a temetést elsősorban politikai eseményként kezelik és törekvéseikben domináns volt - a március 15-i rendezvények egyenes folytatásaként - a hatalomellenes demonstráció szervezésére való törekvés.

68

1082

ÁBTL - 1.11.1. - 45-2/5/89.

*1.11.1. 45-215/89
61-a-473/89*

35-274/89

36-a-53/89

6-7/421/89

45-2/5/89.

Részben tudomásul vették a hozzátartozók kívánságait, de ezzel párhuzamosan nagyszabású politikai gyűlés előkészítését kezdték meg. Helyszíneként a főváros számos közterülete felmerült, leghangsúlyosabban a Hősök tere.

A két ellentétes álláspont hosszas alkufolyamat és kölcsönös kompromisszumok során - amelyben közreműködtek politikai és állami szervek - közlekedett egymáshoz, míg kialakult a rendezvények végső formája, lebonyolítási rendje. Ennek megfelelően a ravatalozást - széles nyilvánosság mellett - a Hősök terére tervezték, míg a szoroson vett gyászszerartatás helyszínéül az Új köztemető 301. parcelláját jelölték meg. Ide a hozzátartozókon kívül csak a viszonylag csekély számú "harcostársat" hívták meg. A forgatókönyv megtartásáért, a nyugalom megőrzéséért a rendező szervezetek vállalták a felelősséget.

Ezt a konszenzust elfogadta az emigrációban élő személyek és szervezetek döntő többsége, a hazai független csoportok jelentős része, valamint a nyugati diplomáciai testületek.

A társadalmi megbékélésre, kiegyezésre intő alaphangot néhány radikális szerveződés visszautasította.

Erre utalt a FIDESZ által június 15-én a szovjet nagykövetség előtt rendezett tüntetés; az INCONNU csoport kopjafa állításra szóló meghívója; a Republikánus Kör felhívása az 1848-as emlékhelyek esti felkeresésére; a FIDESZ Radikális Frakciójának - amelyhez egyes hangadó SZDSZ tagok is csatlakoztak - fáklyás felvonulási terve, stb.

Erősítette mindezeket az elképzeléseket az 1986-óta "politikai menekültként" Angliában tartózkodó Krassó György hazatérése és fellépése. A befolyása alá vont mintegy 10 csoportosulást - "sszlétszámuk 30-40 fő - megnyerte elképzelésének, mely szerint a hazai intellektuális ellenzék "lepakolt a hatalommal", ezért újat kell létrehozni, amely nem alkuszik meg, és amely a "kommunistákkal elégedetlen" tár-

69

sadalmi többségre támaszkodva új hatalmi központot jelenthet. Azonnali hatalomátvételt sürgetett, amelynek útjaként a haladéktalanul kiirandó választást jelölte meg.

Nézeteinek propagálására röpcédulát készített, amelyet 20 ezer példányban sokszorosított.

Ebben június 16-án 13,30 órára külön ünnepségre hívta a "magyarokat ahol elmondják az igazságot".

A hozzá csatlakozó személyeket kioktatta, milyen fontossággal bír a hatalom elleni hangulatkeltés és, hogy a több nyugati TV tudósító előtt lejátszódó eseményen miként kell a "rendőri provokációt" - mégha az be sem következik - demonstrálni.

Az állambiztonsági szolgálat - a belügyi biztosítási rendszer részeként - az előkészületek időszakára külön Intézkedési Tervet, ehhez kapcsolódó Sajtótervet és június 16-ára konkrét Operatív Biztosítási Tervet dolgozott ki, amelyben a fő hangsúlyt a kegyeleti jelleg erősítésére, a nemzeti gyászra és a nemzeti megbékélésre, az új közmegegyezés elősegítését szolgáló titkosszolgálati tevékenységre helyezte.

A hírszerző, kémelhárító és belső biztonsági szervek - szoros együttműködésben - olyan kombinációkat, akciókat, befolyásoló, elterelő, akadályozó intézkedéseket vezettek be, amelyek a fő cél, a nyugalom megőrzésének irányába tereltek a szervezőket. Hatásuk mérhető volt. Mind külföldön, mind belföldön sikerült olyan hangulatot kialakítani, amely segítette a temetés zavarmentes, békés lebonyolítását.

A kegyeleti rendezvényen az ellenzéki szervezetek által várt mintegy félmillió résztvevővel szemben nagyságrenddel kisebb tömeg gyűlt össze. Az esemény nyugodt lefolyása irányába hatott az a tény is, hogy koszorút helyezett el a ravatalnál a Magyar Népköztársaság miniszterelnöke, államminisztere, az Országgyűlés elnöke, számos szocialista és kapitalista ország diplomáciai testülete, valamint több nyugat-európai kommunista és szocialista párt küldöttsége.

Mindezekkel szemben az elhangzott beszédek nem tükrözték az elvárható önmérsékletet, több felszólaló sértette a kegyeleti jelleget, a közmegegyezésre irányuló törekvéseket. Néhányan nyíltan követelték a rendszerváltozást, kommunista és szovjetellenességet hirdettek meg.

Így például Rácz Sándor feltette a kérdést, hogy "megvan-e a lehetősége annak, hogy a magyar hősök véréből fölvirágozhat a magyar szabadság?" Válasza a nem volt, amelyet három pontban indokolt: első - legnehezebben kezelhető - akadályként a szovjet csapatok jelenlétét említette; a második a kommunista párt léte, amely "görcsösen ragaszkodik a hatalomhoz"; a harmadik pedig a szétfolyó társadalom.

Orbán Viktor beszédét - a "magyar fiatalság" nevében fellépve - azzal kezdte, hogy "az orosz megszállás és a kommunista diktatúra" fennállásának negyven éve alatt a magyar népnek csak 1956-ban volt bátorsága a nemzeti függetlenségért és a politikai szabadságért fellépni. Akkori vezetői - akik előtt most tiszteleg - "képesek voltak leszámolni szent kommunista tabuikkal, azaz az orosz birodalom feltétlen szolgálatával és a párt diktatúrájával".

Az MSZMP-t megvádolta azzal, hogy zsákutcába vezette az országot és a "magyar fiataloktól elvette a jövőt".

Támadta a hatalom képviselőit, akik "a forradalmat és annak miniszterelnökét nemrég még kórusban gyalázták" és "ma szinte tülekednek, hogy mintegy szerencsehozó talizmánként megérinthessék ezeket a koporsókat".

Kijelentette, hogy a "pártállam" magától nem változik meg, erre rá kell kényszeríteni és nem tartja a vezetés érdemének, hogy nem lép fel fegyveresen, a demokráciát követelőkkel szemben, mint azt tette Pol Pot, Li Peng, Jaruzelski, vagy éppen Rákosi.

Méray Tibor - Nagy Imre sírjánál - kifejtette, hogy közönséges gyilkosok voltak azok, akik "bitófára küldték" a temetetteket és most "bearanyozott nyugalomban élvezik elvesztett hatalmuk megőrzött kiváltságait".

A rendezők mind a bícsúztatáson, mind a temetői gyászszertartáson eleget tettek vállalt feladatuknak, biztosították a rendet. A helyszínekre - az előzetes felhívások ellenére - bevinni kívánt transzparenszeket, demonstrációs táblákat és zászlókat visszatartották.

A szélsőséges csoportok és személyek - mindenekelőtt Kraszó György, az INCONNU csoport és a Republikánus Kőr - külön ünnepség megtartására vonatkozó elképzelései nem valósultak meg. Ebben szerepet játszottak az összehangolt politikai, állami - különös tekintettel a külügyminisztériumi - és állambiztonsági elterelő, befolyásoló intézkedések és e hatás gyakorlására reagáló nyugati diplomaták - elsősorban Mark Palmer USA nagykövetség - fellépései.

A rendezvények során terjesztésre került az SZDSZ legújabb kiadványa, amely az MSZMP vezetőinek legitimitását kérdőjelezi meg, a "Magyar Forradalmi Szocialisták Szövetsége (Negyedik Internacionálé)" Emlékezés és Kibontakozás című röplapja, valamint a Szegeden megjelenő "Déli Napló". Ez utóbbi "1956. november 4-én elmaradt a hajnal" főcímmel és ez alatt egy koporsót ábrázoló rajzzal jelent meg, amelyen egy ötágú csillag és "1917. november 7. - 1989. június 16." felirat szerepelt.

A rendezvényt megelőző hetekben, napokban országosan és Budapesten több szélsőséges - jobboldali, illetve ultrabaloldali - provokációra, terrorcselekményre utaló bejelentés, információ keletkezett.

Az állambiztonsági szervek a megelőzés és a kivédés érdekében intézkedéseket tettek, illetve az ellenőrzések a megalapozatlanságot bizonyították.

A június 16-a előtti napokban, illetve a rendezvénnyel párhuzamosan az ország 37 városában és helységében szerveztek a független tömörülések megemlékezéseket. Ezek rendbontás, disszonáns mellékzöngék nélkül változó, de az általános

értékelés szerint is a vártnál sokkal kisebb érdeklődés mellett zajlottak le, annak ellenére, hogy a szervezők komoly erőfeszítéseket tettek az esemény jellegéből adódó "sokkolási" hatás minél mélyebb és hatékonyabb kihasználása érdekében.

Az állambiztonsági szolgálat - szoros együttműködésben a rendőri szervekkel - a június 16-i rendezvények operatív biztosítását - engedélyezett terv alapján - országosan végrehajtotta. Rendkívüli esemény nem történt, rendőri intézkedésre nem került sor.

A TIB június 16-án este lezajlott fogadásán úgy értékelték az eseményeket, hogy a gyászszertartás miközben megőrizte kegyeleti jellegét, egyben politikai demonstrációvá is vált. Általános véleményként fogalmazódott meg, hogy Vásárhelyi Miklós "igazi európaiként" lépett fel, Kopácsi Sándor és Király Béla beszéde realista volt, elítélték Orbán Viktor, Rácz Sándor és Mécs Imre megnyilatkozásait. Az esemény teátrális jellege a résztvevők között sem váltott ki osztatlan szimpátiát.

Krassó György és a befolyása alatt lévő csoportosulások elégedetlenek az események lefolyásával, további lépéseiken egyelőre gondolkodnak.

A nyugati diplomaták - egybehangzóan - megállapították, hogy a hatalom toleranciája megfelelő volt, ugyanakkor az ellenzék nem ért el akkora sikert, mint amire számítottak.

Megítélésük szerint a Hősök terén maximum 100 ezer ember lehetett jelen. Közülük néhányban ellenérzést váltott ki az a tény, hogy a "hősök" névsorában köztörvényes bűnözők is szerepeltek.

Nagy Imre és társai temetésének tapasztalatait összegezve megállapítható, hogy a különböző alternatív szervezetek

politikai demonstrációs törekvései részben visszaszoríthatók, illetve leszerelhetők voltak. A hozzátartozók, a TIB, a politikai, állami szervek következetes magatartása és a bevezetett állam és közbiztonsági intézkedések együttesen biztosították, hogy az események menete összességében mind kül-, mind belföldön a kegyeleti jelleget tükrözze, a gyászra került a hangsúly. Ezt a hangulatot az elhangzott néhány provokatív beszéd sem zavarta meg.

Ennek ellenére a nemzeti megbékélés, a közmegegyezés, a társadalmi konszenzus, az objektív helyzet által kívánt és minden józan erő által ásztánczött eleme a kívánatosnál kevésbé látszott megvalósulni. Nem valósult meg a szélsőséges erők szakítópróba hangulat kialakítását célzó terve sem.

A fő folyamat mellett kísérő jelenséggé megfigyelhető volt a tömegkommunikációs eszközök egyes műsoraiban, újságcikkekben használt keményebb hangnem, a társadalmi konszenzusra való törekvés ellen ható megnyilatkozások, a kegyeleti jellegén túlmutató elképzelések jelenléte. A június 16-i TV és rádióközvetítés egyes részleteiben nélkülözötte az objektivitást, ezzel fokozta a negatív elemek hatását.

Azok az erők, amelyek a politikai demonstráció megvalósítását erőltették - az SZDSZ, a FIDESZ, a Republikánus Kőr és más szélsőségekre hajlamos csoportok és személyek - június 16-át csak egy állomásnak, erőfelmérésnek tekintik a hatalommal szembeni harcukban.

Véleményük szerint már maga a temetés megrendezése, létrejöttö is bizonyítja az MSZMP törvesztösöt.

A párt iránt érzett társadalmi bizalom megrendült, amit tovább erősítenek a belső viták, ellentmondások. Mindezeket a körülményeket saját céljaikra kívánják felhasználni, úgy vélik, hogy június 16-a eseményei kedvező körülményeket teremtettek számukra az elkövetkező "szabad választá-

sok" politikai előkészítésének megkezdéséhez. Ugyanakkor bele kellett nyugodniuk abba, hogy a hatalom elleni szélsőséges fellépés hangulatát, a szakítópróba körülményeit nem tudták - még a részükről megtervezettig sem - kialakítani.

Bár megítélésük szerint olyan politikai közhangulat jött létre, amely alapot adhat számukra a hatalom lejáratására, perspektívikusan a hatalom átvételére, végső célkitűzésük nem változott, továbbra is fő törekvésük az MSZMP-nek és tagjainak kiszorítása az ország vezetéséből. Ennek békés lefolyását ugyan elfogadják, de azt is hangsúlyozzák, hogy az olyan jelentős események, mint március 15-e, május 1-je és június 16-a lökést adtak stratégiai céljaik markánsabb megvalósulásának.

Mindezekben - mint kifejezésre juttatták - erősíti őket Mark Palmer USA nagykövét véleménye, mely szerint "Nagy Imre temetése fordulópontra fordult a magyar politikai életben".

A továbbiakban számítani kell arra, hogy ez a szocializmus-ellenes vonulat erősödik és október 23-ra koncentráltan jelenik meg.

Az állambiztonsági munka tapasztalatai szerint politikai folyamatok megfelelő keretek között tartása jelenleg és a jövőben egyre nehezebb feladat elé állítja a politikai és állami vezetést és a szolgálatot. Az alternatív szervezetek, az Ellenzéki Kerekasztal nyilatkozatai, tevékenysége, akciói, demonstrációi a párt politikáját támadó vonásokat vettek fel, melyben segíti őket az a körülmény, hogy az MSZMP politikája még mindig nem eléggé meggyőző, deffenzív.

Történelmi múltunk vizsgálata túlságosan a negatívumokra koncentrál, a társadalom erőfeszítéseit tükröző eredmények a minden tagadás divatjában elhomályosulnak, a pozitív folyamatok feloldódnak, egyfajta "nemzeti önmarcangolásnak"

vagyunk tanúi. Ez dezorientálja, szétzilálja a társadalom alapvető tömegeit, teret ad a demagógiára építő ellenzéki-ségnek, amely változó társadalmi rendszerünket továbbra is a sztálini alapmodellel azonosítja és minden értékét tagadja. Ehhez hozzájárul az is, hogy az új modell a szükségesnél lassabban születik, nagyobb kínok között, tétován és az új elemek bemutatása sem kap kellő támogatást a közvélemény formálása során.

Mindezek hatását fokozza, hogy a szorító gazdasági helyzetből kivezető út nem jelentkezik markánsan, az "alkotószellem még a palackban van", nem láthatók, nem realizálódnak a társadalom számára elfogadható intézkedések.

A vázolt negatív tendenciák - a szocializmus ellenesség - megfordítása csak úgy lehetséges, ha az MSZMP a stratégiai célok meghatározása mellett kialakítja az ezekhez idomuló taktikáját is.

Az MSZMP-nek - június 16-a pozitív tapasztalataira építve - kívánatos ráhangolódnia a politikai harcra.

Október 23-a az eddigi ismereteket és a várható folyamatokat figyelembe véve lényegesen nagyobb társadalmi-politikai erőpróbának ígérkezik Nagy Imre és társai temetésénél.

A politikai előkészítés során megfontolásra ajánljuk a kialakult helyzetből logikusan következően, hogy a várhatóan az alternatív szervek által gerjesztett "tömegigények" elemeve történjen kezdeményezés október 23-a nemzeti ünneppé nyilvánítására.

Ezzel párhuzamosan olyan közhangulat kialakítása kívánatos, amelyben egyértelművé válik, hogy a barikád mindkét oldalán elesettek a nemzet mártírjai és a felelősség az akkori politikai modellt, a külső hatásokat, a felső politikai és pártvezetést terheli.

Az új társadalmi-gazdasági modell fejlődési irányát bemutató széles körű propaganda hasson a társadalom legszélesebb rétegeire, hangsúlyozva, hogy a társadalmi értékrementés vívmányai csak a békés átmenettel őrizhetők meg és gyarapíthatók. Ez egyébként a június 16-án csak részben megvalósult társadalmi megbékélés és megegyezés erősítését is szolgálná.

Meggondolásra ajánljuk egy olyan politikai, állami bizottság sürgős kialakítását, amely az október 23-a ürügyén támadó erők elképzeléseire adandó ellenlépéseket és a hosszabb távú politikai mozgást, stratégiai céljainkat nem zavaró, azokba illeszthető, de társadalmi feszültséget oldó, a közhangulatot javító, külföld felé befolyást gyakorló lépésekre a javaslatokat kialakítaná és irányítaná.

Az állambiztonsági szolgálat október 23-ra vonatkozóan a korábbi társadalmi - politikai tömegdemonstrációk - elsősorban március 15-e és június 16-a - tapasztalatait feldolgozva és hasznosítva erre a feladatra kimunkált tervben határozza meg biztonságpolitikai és konkrét gyakorlati feladatait. Intézkedéseinek bevezetésénél törekszik a valós politikai helyzet figyelembe vételére, a folyamatok elemzésére támaszkodva tervezi és szervezi munkáját.

Budapest, 1989. június " "

Kapják: Nyers Rezső elvtárs
Grósz Károly elvtárs
Németh Miklós elvtárs
Pozsgay Imre elvtárs
Szűcs Máttyás elvtárs
Medgyessy Péter elvtárs
Barabás János elvtárs
Fejti György elvtárs
Horn Gyula elvtárs
Kárpáti Ferenc elvtárs

11-13/966/1989.

*A júni 16-ra szervezett
szociális listák,
Hunvölgyi J. et. vezetővel
- azonos ámentitellon -
folytatva tovább a
működést
v. 27*

R. [Signature]

77